

УДК 316.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2025.1.21>

Николаєва В. І.

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри соціології та соціальної роботи
Державний вищий навчальний заклад
«Приазовський державний технічний університет»
e-mail: nykolaieva_v_i@pstu.edu
ORCID ID: 0000-0003-4594-303X
Researcher ID: AEG-2427-2022

Борзило О. С.

магістрантка, кафедра соціології та соціальної роботи
Державний вищий навчальний заклад
«Приазовський державний технічний університет»
e-mail: borzylo_o_s@students.pstu.edu
ORCID ID: 0009-0001-3297-7954

НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПЕРЕДПЕНСІЙНОГО ВІКУ

Статтю присвячено дослідженню напрямів соціально-правового захисту внутрішньо переміщених осіб (ВПО) передпенсійного віку, які є однією з найбільш уразливих соціальних груп. Розглянуто правові засади соціально-правового захисту ВПО в Україні, проаналізовано чинні нормативно-правові акти, що регулюють права та соціальні гарантії цієї категорії населення. Зазначено, що ВПО передпенсійного віку стикаються з додатковими викликами, зокрема з труднощами працевлаштування, утратою соціальних зв'язків, збереженням страхового стажу та майбутнім пенсійним забезпеченням.

Дослідження підкреслює необхідність системного підходу до визначення напрямів соціально-правового захисту ВПО передпенсійного віку, оскільки науковці не мають єдності у трактуванні цієї проблематики. Представлено кілька підходів до класифікації напрямів захисту, серед яких виділяються захисний, консультативний, профілактичний, педагогічний та просвітницький напрями. Окремо розглянуто напрями, пов'язані з політикою на ринку праці, соціальним забезпеченням, боротьбою з бідністю, гендерною політикою та соціальним обслуговуванням осіб передпенсійного віку.

Обґрунтовано доцільність об'єднання напрямів соціально-правового захисту ВПО передпенсійного віку у дві групи: просвітницько-профілактичну діяльність та надання консультаційно-правової допомоги. Система соціально-правового захисту для цієї категорії громадян базується на національному законодавстві та міжнародних стандартах. Просвітницько-профілактична діяльність включає заходи, спрямовані на підвищення правової обізнаності, соціальну адаптацію, боротьбу з дискримінацією на ринку праці та профілактику соціальних ризиків. Консультаційно-правова допомога охоплює юридичний супровід у питаннях соціальних виплат, працевлаштування, відновлення трудового стажу, пенсійного забезпечення та отримання соціальних пільг.

Результати дослідження можуть бути використані для розроблення ефективних механізмів соціально-правового захисту ВПО передпенсійного віку, що сприятиме підвищенню рівня їхньої соціальної безпеки та інтеграції у суспільство. Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні практики реалізації запропонованих напрямів соціально-правового захисту та їх ефективності в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

Ключові слова: соціально-правовий захист, ВПО, особи передпенсійного віку, напрями соціально-правового захисту.

Постановка проблеми. Сучасна проблема захисту прав людини, зокрема забезпечення її життя, розвитку, освіти та виховання, набуває глобального значення. Її ефективне вирішення можливе лише за умови функціонування в державі дієвого соціально-правового механізму, який охоплює комплекс заходів і чинників, що сприяють дотриманню, захисту та відновленню основних прав і свобод людини, а також формуванню правової культури суспільства.

В українському суспільстві простежується тенденція недооцінювання ролі права, що проявляється у правовому нігілізмі, безвідповідальному ставленні до законодавчих норм та небажанні приймати правові цінності. Тому важливими завданнями є підвищення рівня правової свідомості громадян та інтеграція правових норм у їхню систему цінностей. У цьому контексті особливого значення набуває професійна підготовка соціальних працівників, спрямована на формування готовності до забезпечення соціально-правового захисту різних категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) передпенсійного віку, які потребують спеціальних заходів підтримки та інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціального та правового захисту постійно перебувають у центрі уваги українських науковців. Концептуальні засади такого захисту ставали об'єктом дослідження І. Белової, Н. Семенишеної [1], Н. Борецької [2], В. Скуратівського, О. Палія, Е. Лібанової [10], А. Холодницького [11]. При цьому соціально-правовий захист як комплексне комбіноване поняття досліджувався недостатньо. Зокрема І. Ковчина [5] піднімала питання підготовки студентів до соціально-правового захисту особистості; О. Лісовець [6] з'ясовував основні аспекти соціально-правового захисту в соціальній роботі; Р. Павлюков [8] зосереджував увагу на соціально-правовому захисті осіб з інвалідністю в Україні. При цьому напрями соціально-правового захисту залишаються недостатньо дослідженими, а ці напрями по відношенню до окремих категорій осіб, зокрема ВПО передпенсійного віку, майже залишилися за межами уваги науковців.

Мета статті – виокремлення і характеристика напрямів соціально-правового захисту внутрішньо переміщених осіб передпенсійного віку.

Результати дослідження. Більшість сучасних науковців розглядає поняття «соціально-правовий захист» як інтегроване, хоча в законодавчих актах воно фактично не закріплене. У нормативно-правовій базі використовуються терміни «соціальний захист» та «правовий захист», які відображають відповідні аспекти державної підтримки.

Як зазначає Р. Павлюков, соціальний та правовий захист мають розглядатися не окремо, а в єдності, оскільки соціальна підтримка неможлива без її закріплення в законодавстві, а правовий захист завжди орієнтований на досягнення соціальних цілей [8, с. 9]. Водночас єдиного підходу до визначення соціально-правового захисту в наукових дослідженнях не існує. Слід долучитися до позиції О. Лісовця, який визначає це поняття як багатогранне явище, що поєднує соціальні та правові механізми захисту прав людини [6].

Соціально-правовий захист охоплює як індивідуальний рівень правового впливу, так і комплексні заходи щодо підтримки кризових груп, забезпечуючи не лише захист, а й відновлення порушених прав та формування високого рівня правової культури. Уважаємо, що у сфері соціальної роботи його доцільно розглядати як систему заходів, що реалізується державними та недержавними організаціями і спрямована на створення оптимальних умов для життя, задоволення основних потреб та забезпечення рівного доступу до реалізації прав людини і підтримки різних соціальних груп. Одним з об'єктів такого захисту є ВПО передпенсійного віку.

Складним теоретичним питанням, яке впливає на практичний аспект, є проблема з'ясування напрямів соціально-правового захисту. З одного боку, особи, які мають статус ВПО, опинилися у складних життєвих обставинах через вимушене переміщення, з іншого – передпенсійний вік створює додаткові труднощі, пов'язані з наближенням виходу на пенсію. При цьому законодавство не містить чітких критеріїв визначення передпенсійного віку, хоча найчастіше до цієї категорії відносять осіб, яким залишилося два (за деякими законодавчими актами – три) роки до досягнення пенсійного віку.

Отримання статусу ВПО для осіб передпенсійного віку часто супроводжується утратою роботи, оскільки роботодавці неохоче приймають їх на нові посади. Безробіття може призводити до депресивних станів, адже воно не лише впливає на розмір майбутньої пенсії, а й спричиняє переживання щодо втрати соціальних зв'язків і нестабільного майбутнього. У таких умовах питання їх соціально-правового захисту набуває особливої актуальності. Водночас проблема соціально-правового забезпечення цієї категорії населення в Україні залишається недостатньо дослідженою та врегульованою.

Варто звернути увагу на той факт, що сьогодні розроблено значний масив нормативно-правових актів, які регулюють соціально-правовий захист ВПО: закони України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про безоплатну правничу допомогу», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про споживче кредитування», «Про іпотеку», «Про пенсійне забезпечення»; Кодекс законів про працю; постанови Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб», «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» та ін.

Такі особи мають право на отримання усіх соціальних послуг, передбачених законодавством. При цьому сьогодні в законодавстві майже не звертається увага на особах передпенсійного віку.

ВПО передпенсійного віку – це особи, які були змушені змінити місце свого проживання в межах країни через військові дії, збройні конфлікти, окупацію чи інші кризові обставини і при цьому наближаються до встановленого законодавством пенсійного віку, але ще не набули права на отримання пенсійних виплат за віком. Ця категорія громадян є особливо уразливою, оскільки, окрім загальних викликів, пов'язаних із внутрішнім переміщенням, вони можуть стикатися з проблемами працевлаштування, збереження страхового стажу, отримання соціальної допомоги та майбутнього пенсійного забезпечення. Для ВПО передпенсійного віку важливими є державні гарантії підтримки, зокрема можливість обліку трудового та страхового стажу, забезпечення доступу до соціального страхування та заходів щодо сприяння зайнятості.

Зазначимо, що соціально-правовий захист охоплює низку напрямів діяльності у соціальній роботі. Водночас серед науковців відсутня єдність щодо визначення цих напрямів. Так, І. Ковчина вважає, що до таких напрямів слід віднести такі:

1. Захисний напрям.

Даний напрям спрямований на безпосередній захист прав та інтересів осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах. Він включає правову допомогу, представництво в суді, адвокатський супровід, сприяння у відновленні порушених прав, а також правову підтримку під час взаємодії з державними органами. Захисний напрям особливо важливий для ВПО передпенсійного віку, що потребують юридичного захисту від дискримінації, незаконного звільнення або порушення соціальних гарантій.

2. Консультативний напрям.

Передбачає надання правової та соціальної інформації громадянам щодо їхніх прав, обов'язків та можливих механізмів захисту. Консультації можуть надаватися соціальними працівниками, юристами, працівниками соціальних служб або неурядовими організаціями. Вони стосуються питань отримання соціальних пільг, допомоги у працевлаштуванні, оформлення документів, пенсійного забезпечення, соціального страхування тощо.

3. Профілактичний напрям.

Має на меті запобігання виникненню соціально-правових проблем шляхом раннього виявлення та усунення ризиків. Це можуть бути заходи з мінімізації впливу соціальних криз, запобігання безробіттю серед передпенсійних осіб, попередження дискримінації, насильства в сім'ї, правопорушень або соціальної ізоляції. Профілактичні заходи реалізуються через програми соціальної підтримки, моніторинг правопорушень, організацію правових тренінгів та превентивні консультації.

4. Педагогічний напрям.

Передбачає формування у ВПО передпенсійного віку, особливо у соціально уразливих їх груп, знань та навичок правомірної поведінки, підвищення правової свідомості, соціальної відповідальності та готовності до самозахисту своїх прав. Соціальні працівники, педагоги та юристи працюють над адаптацією осіб до правових норм, допомагаючи їм орієнтуватися в законодавчих положеннях і правильно використовувати правові механізми у своєму житті.

5. Просвітницький напрям.

Спрямований на підвищення рівня правової культури ВПО передпенсійного віку шляхом розповсюдження інформації про права, соціальні гарантії, правові механізми захисту та відповідальність за правопорушення. До заходів цього напрямку належать лекції, семінари, тренінги, роз'яснювальна робота серед населення через медіа, розроблення і поширення методичних матеріалів, правових довідників та інформаційних брошур [5, с. 53].

Водночас варто відзначити, що дуже часто ці напрями не можна виокремити чітко, оскільки вони перекликаються один з одним. Так, наприклад, в окремих джерелах виокремлюють як напрям соціально-правового захисту правове забезпечення, що включає консультації з питань чинного законодавства, оформлення правових документів, адвокатську допомогу та захист прав та інтересів ВПО передпенсійного віку, які опинилися у складних життєвих обставинах. До того ж цей захист інтегрує освітні та культурні програми, які сприяють соціальній адаптації, соціальному обслуговуванню, а також заходи з перекваліфікації та працевлаштування безробітних [2, с. 21].

Водночас А. Холодніцький виокремлює такі напрями соціально-правового захисту:

- політика на ринку праці;
- політика оплати праці;
- сімейна політика;
- тендерна політика;
- соціальне обслуговування осіб похилого віку;
- боротьба з бідністю;
- соціальна допомога [11].

Якщо більш детально підійти до розгляду цих напрямів, то слід звернути увагу на таке. Політика на ринку праці для ВПО передпенсійного віку спрямована на забезпечення доступу до роботи, що дає їм змогу зберегти або продовжити трудову діяльність до виходу на пенсію. Основні заходи включають:

1. Програми професійної переорієнтації та перекваліфікації, що дають можливість адаптуватися до змін у структурі ринку праці та отримати затребувані навички.

2. Стимулювання роботодавців до працевлаштування осіб передпенсійного віку, зокрема через податкові пільги або компенсацію частини заробітної плати.

3. Гарантії збереження робочого місця для ВПО, які змушені були переїхати через війну, а також розширення можливостей дистанційної роботи.

4. Програми тимчасової зайнятості для тих, хто не може знайти стабільну роботу, включаючи громадські роботи, сезонні та короткострокові проекти.

Політика у сфері оплати праці спрямована на забезпечення справедливого рівня заробітної плати для ВПО передпенсійного віку та їх належного соціального захисту. Основні аспекти включають:

1. Мінімізацію дискримінації за віком, що запобігає зниженню рівня заробітної плати осіб передпенсійного віку.

2. Гарантії рівної оплати за рівноцінну працю незалежно від статусу ВПО.

3. Механізми компенсації недоотриманого трудового доходу, якщо через вимушене переміщення особа втратила стабільний заробіток.

4. Перегляд тарифних сіток та категорій оплати праці для адаптації до нових умов ринку праці, зокрема для осіб із великим трудовим стажем, але без можливості його підтвердження.

Наступним напрямом є сімейна політика. ВПО передпенсійного віку часто мають зобов'язання перед своїми сім'ями (підтримка дітей, онуків, літніх батьків), що ускладнює їхнє становище. Основні заходи у сфері сімейної політики для таких осіб включають:

1. Підтримку родин ВПО, що втратили житло або джерело доходу, через субсидії, грошові виплати та компенсації.

2. Створення соціальних програм, які підтримують родини з ВПО передпенсійного віку, зокрема програми пільгового житлового кредитування або забезпечення тимчасовим житлом.

3. Допомогу в догляді за літніми членами родини або онуками, що включає соціальні виплати або послуги денного догляду.

4. Формування мереж підтримки та соціальних ініціатив, спрямованих на зміцнення сімейних зв'язків у новому середовищі.

Ще один напрям – гендерна політика. Політика гендерної рівності відіграє важливу роль у забезпеченні рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок серед ВПО передпенсійного віку. Основні аспекти включають:

1. Запобігання дискримінації за віком та статтю на ринку праці. Жінки передпенсійного віку часто стикаються з подвійною дискримінацією – за віковою та гендерною ознаками.

2. Сприяння рівному доступу до соціальної підтримки, включаючи програми соціального страхування та медичного обслуговування.

3. Формування гендерно чутливих програм перекваліфікації та зайнятості, які враховують специфічні потреби жінок і чоловіків передпенсійного віку.

4. Запобігання домашньому насильству та підтримка постраждалих серед ВПО передпенсійного віку, зокрема через центри соціальної підтримки.

Соціальне обслуговування відіграє важливу роль у системі соціально-правового захисту. ВПО передпенсійного віку часто потребують соціального обслуговування, особливо якщо вони не мають підтримки від родини або не можуть забезпечити власні базові потреби. Основні заходи включають:

1. Створення центрів соціального обслуговування для ВПО похилого віку, де надаються послуги догляду, медичної допомоги та психологічної підтримки.
2. Організацію соціальних послуг на дому, зокрема допомогу у веденні побуту, догляді та соціальній інтеграції.
3. Розширення доступу до медичних послуг, включаючи пільгове або безкоштовне лікування для ВПО передпенсійного віку.
4. Підтримку інтеграції через соціальні клуби та організації, що допомагають ВПО адаптуватися до нових умов життя.

ВПО передпенсійного віку є однією з найбільш уразливих соціальних груп у контексті бідності, оскільки вони часто втрачають стабільний дохід і стикаються з труднощами в пошуку роботи.

Останнім напрямом соціально-правового захисту є соціальна допомога. Соціальна допомога для ВПО передпенсійного віку включає низку заходів, спрямованих на забезпечення їхніх базових потреб та поліпшення соціально-економічного становища. До основних форм соціальної допомоги належать:

1. Фінансова підтримка, включаючи грошові виплати, компенсації та субсидії.
2. Допомога у відновленні документів та підтвердженні трудового стажу, необхідного для майбутнього пенсійного забезпечення.
3. Надання юридичних консультацій із питань пенсійного забезпечення, соціального страхування та трудових прав.
4. Організація соціальних послуг, включаючи психологічну підтримку, соціальний супровід і соціальну реабілітацію.

В. Скуратівський підходить до соціально-правового захисту ВПО передпенсійного віку з позиції застосування пасивних та активних заходів підтримки. В обох випадках вони спрямовані на забезпечення матеріального добробуту та соціальної стабільності цих осіб.

При цьому напрям застосування пасивних заходів полягає у наданні адресної соціальної допомоги, компенсаційних виплат та інших форм державної підтримки особам, які через вимушене переміщення втратили стабільні джерела доходу або опинилися у складних життєвих обставинах. Ця допомога має реабілітаційну функцію, адже спрямована на запобігання соціальному відчуженню та зниженню рівня життя.

Водночас напрям застосування активних заходів соціально-правового захисту спрямований на створення умов для соціальної інтеграції та економічної самостійності ВПО передпенсійного віку. До них належать соціальне страхування, підтримка зайнятості, можливості професійної перекваліфікації, а також доступ до медичних і профілактичних послуг. При цьому особливу роль відіграють пре-

вентивні заходи, що сприяють збереженню доходів осіб передпенсійного віку та їхньої спроможності забезпечувати себе в майбутньому, зокрема через захист від безробіття, збереження трудового стажу та пенсійних прав. У цьому контексті система соціально-правового захисту включає комплексні програми, що охоплюють соціальне страхування, доступ до охорони здоров'я, правову підтримку та допомогу в реалізації соціальних гарантій [10, с. 172].

Можна зазначити, що комплексний підхід до соціально-правового захисту ВПО передпенсійного віку дає змогу створити умови для попередження соціальних проблем, забезпечення доступу до правової інформації та підтримки, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню якості життя та формуванню правової свідомості в суспільстві. Залучення до процесу різних суб'єктів: державних, недержавних і громадських інституцій сприяє синергії, що забезпечує більш ефективну реалізацію заходів соціально-правового захисту на всіх рівнях.

З огляду на проведений аналіз напрямів соціально-правового захисту ВПО передпенсійного віку, варто об'єднати їх у два:

- просвітницько-профілактична діяльність;
- надання консультаційно-правової допомоги внутрішньо переміщеним особам передпенсійного віку.

Об'єднання напрямів соціально-правового захисту ВПО передпенсійного віку у ці групи є доцільним, оскільки вони охоплюють усі ключові аспекти підтримки цієї категорії громадян. Просвітницько-профілактична діяльність спрямована на підвищення рівня правової обізнаності, формування навичок соціальної адаптації, попередження дискримінації на ринку праці та боротьбу з бідністю через інформаційну підтримку та профілактичні заходи. Водночас консультаційно-правова допомога включає безпосередній супровід ВПО передпенсійного віку у вирішенні юридичних питань, отриманні соціальних гарантій, пенсійного забезпечення, допомоги у працевлаштуванні, відновленні трудового стажу та забезпеченні соціальних пільг. Такий поділ дає змогу систематизувати механізми соціально-правового захисту, підвищити ефективність його реалізації та краще орієнтувати ресурси держави та громадських організацій на першочергові потреби ВПО передпенсійного віку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Напрями соціально-правового захисту ВПО передпенсійного віку охоплюють широкий спектр заходів, спрямованих на забезпечення їхніх прав, соціальної підтримки та правової допомоги. Система соціально-правового захисту для цієї категорії громадян базується на національному законодавстві та міжнародних стандартах, передбачаючи як безпосередню фінансову та соціальну допомогу, так і довгострокові заходи щодо інтеграції у суспільство, збереження трудового стажу та доступу до пенсійного забезпечення. Важливими є політика на ринку праці, оплати праці, сімейна та гендерна політика, соціальне обслуговування, боротьба з бідністю та надання соціальної допомоги, оскільки вони створюють умови для стабільного життя та

соціальної адаптації ВПО передпенсійного віку. Водночас об'єднання цих напрямів у дві ключові категорії – просвітницько-профілактичну діяльність та надання консультаційно-правової допомоги – сприяє більш ефективному та системному підходу до захисту цієї соціальної групи, даючи змогу не лише реагувати на їхні нагальні потреби, а й запобігати майбутнім проблемам. Тому перспективи подальших досліджень зумовлюються практикою реалізації соціально-правового захисту ВПО передпенсійного віку за цими напрямами.

Список використаних джерел і літератури

1. Белова І.М., Семенишена Н.В. Суть, основні напрями та функції соціального захисту населення. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2021. Вип. 34. С. 92–107.
2. Борецька Н.П. Концептуальні основи соціального захисту населення. Економічні проблеми та перспективи стабілізації економіки України. Донецьк : ІЕП НАН України, 2013. С. 20–25.
3. Державний стандарт соціальної послуги консультування : Наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 № 678. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15#Text> (дата звернення: 24.02.2025).
4. Державний стандарт соціальної послуги профілактики : Наказ Міністерства соціальної політики України від 10.08.2015 № 912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15#Text> (дата звернення: 24.02.2025).
5. Ковчина І.М. Підготовка студентів до соціально-правового захисту особистості : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.Й. Капської. Київ : НПУ, 2005. 196 с.
6. Лісовець О.В. Соціально-правовий захист у практиці соціальної роботи: теоретичний аналіз. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. Вип. 1. С. 17–19.
7. П'єтерс Д. Вступ до основних принципів соціального забезпечення / пер. з англ. А.І. Масалової. Харків : Каравела, 2002. 144 с.
8. Павлюков Р.О. Соціально-правовий захист інвалідів в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Луганськ, 2009. 20 с.
9. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 24.02.2025).
10. Скуратівський В., Палій О., Лібанова Е. Соціальна політика. Київ : УАДУ, 2003. 265 с.
11. Холодницький А.М. Сучасний стан соціального захисту в Україні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/233.pdf> (дата звернення: 13.03.2025).

References

1. Belova, I.M., & Semenyshena, N.V. (2021). Sut, osnovni napriamy ta funksi sotsialnoho zakhystu naseleння [The essence, main directions and functions of social protection of the population]. *Podilskyi visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika*, 34, 92–107 [in Ukrainian].
2. Boretska, N.P. (2013). Kontseptualni osnovy sotsialnoi zakhystu naseleння. Ekonomichni problemy ta perspektyvy stabilizatsii ekonomiky Ukrainy [Conceptual foundations of social protection of the population. Economic problems and prospects for stabilizing the economy of Ukraine]. Donetsk: IEP NAN Ukrainy. S. 20–25. [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart sotsialnoi posluhy konsultuvannya [State standard of social counseling services]: Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy 02.07.2015 № 678. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15#Text> [in Ukrainian].

4. Derzhavnyi standart sotsialnoi posluhy profilaktyky [State standard of social prevention services]: Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy 10.08.2015 № 912. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15#Text> [in Ukrainian].
5. Kovchyna, I.M. (2005). Pidhotovka studentiv do sotsialno-pravovoho zakhystu osobystosti [Preparing students for social and legal protection of individuals]: [navch.-metod. posib./ [za zah. red. A.I.Kapskoi]. Kyiv : NPU. 196 s. [in Ukrainian].
6. Lisovets, O.V. (2017). Sotsialno-pravovyi zakhyst u praktytsi sotsialnoi roboty: teoretychnyi analiz [Social and legal protection in the practice of social work: theoretical analysis]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 1, 17–19 [in Ukrainian].
7. Pieters, D. (2002). *Vstup do osnovnykh pryntsypiv sotsialnoho zabezpechennia* [Introduction to the basic principles of social security]; per. z anhl. A.I. Masalovoi. Kharkiv : Karavela. 144 s. [in Ukrainian].
8. Pavliukov, R.O. (2009). Sotsialno-pravovyi zakhyst invalidiv v Ukraini [Social and legal protection of disabled people in Ukraine]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Skhidnoukr. nats. un-t im. V. Dalia. Luhansk. 20 s. [in Ukrainian].
9. Pro sotsialni posluhy [On social services]: Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. № 2671-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian].
10. Skurativskiy, V., Palii, O., & Libanova, E. (2003). *Sotsialna polityka* [Social Policy]. Kyiv: Vyd-vo UADU. 265 s. [in Ukrainian].
11. Kholodnitskiy, A.M. (2017). Suchasnyi stan sotsialnoho zakhystu v Ukraini [Current State of Social Protection in Ukraine]. Retrieved from: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/233.pdf> [in Ukrainian].

Nykolaieva V. I.

Doctor of Public Administration, Professor,
Professor at the Department of Sociology and Social Work
State Higher Education Institution “Pryazovskyi State Technical University”

Borzylo O. S.

Postgraduate Student at the Master's student,
Department of Sociology and Social Work
State Higher Education Institution “Pryazovskyi State Technical University”

**EXPERIENCE OF SOCIAL AND LEGAL PROTECTION
OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS OF PRE-RETIREMENT AGE
IN UKRAINE**

The article is devoted to the study of the directions of social and legal protection of internally displaced persons (IDPs) of pre-retirement age, who constitute one of the most vulnerable social groups. The paper examines the legal foundations of social and legal protection of IDPs in Ukraine, analyzing the current normative legal acts regulating the rights and social guarantees of this population category. It is noted that IDPs of pre-retirement age face additional challenges, including difficulties in employment, loss of social connections, preservation of insurance records, and future pension security.

The study emphasizes the necessity of a systematic approach to defining the directions of social and legal protection of IDPs of pre-retirement age, as there is no consensus among scholars

regarding this issue. The paper presents several approaches to classifying protection directions, including protective, consultative, preventive, pedagogical, and educational directions. Special attention is given to areas related to labor market policy, social security, poverty alleviation, gender policy, and social services for pre-retirement individuals.

The article substantiates the feasibility of combining the directions of social and legal protection of IDPs of pre-retirement age into two groups: educational and preventive activities and the provision of consultative and legal assistance. The system of social and legal protection for this category of citizens is based on national legislation and international standards. Educational and preventive activities include measures aimed at increasing legal awareness, social adaptation, combating labor market discrimination, and preventing social risks. Consultative and legal assistance covers legal support in matters of social benefits, employment, restoration of work experience, pension security, and access to social benefits.

The research results can be used to develop effective mechanisms for the social and legal protection of IDPs of pre-retirement age, contributing to an increased level of social security and integration into society. The prospects for further research lie in studying the practice of implementing proposed directions of social and legal protection and their effectiveness in the context of contemporary socio-economic challenges.

Key words: social and legal protection, IDPs, persons of pre-retirement age, areas of social and legal protection.